

pus – az államnyelven és a testnevelésen kívül minden tárgyat a kisebbség nyelvén oktatnak; B típus – néhány tárgyat oktatnak a kisebbség nyelvén; C típus – a kisebbségi nyelven kívül minden tantárgyat magyar nyelven oktatnak. 1936-ban az A típust miniszteri rendelet szüntette meg.

Általánosan megállapítható, hogy a háború utáni magyar nemzetiségi politika a dualizmus kori politika folytatása.

Bethlen miniszterelnök 1933-ban a következőt nyilatkozta: a magyar politika, okulva a múlt hibáiból, nem engedi, hogy a nemzetiségi kisebbségek saját szervezeteket alapítsanak. A magyar nemzetiségi politika célja a hazaszeretet konzerválása és elmélyítése, amely nem engedheti érvényesíteni a kisebbségi érdekeket a magyar társadalom kárára.

Ennek következtében a háború utáni Magyarországon nem engedték érvényesülni az etnikai elven szerveződő politikai pártokat, egyesületeket, kulturális szervezeteket és iskolákat.

Császári Éva

Forradalmi önkormányzati szervezetek Túróc megyében 1918-ban

Segľová, Lucia: Samosprávne revolučné orgány v Turci v roku 1918- mikrohistorická perspektíva. = Historický časopis. 60. r. 2012. 2. no. 271–299. p.

A szerző a forradalmi önkormányzati szervezetek tevékenységét vizsgálja az 1918. október 30-át követő rövid időszakban három településen: Ruttkában (Vrútky), Szucsányban (Sučany) és Túrócszentmártonban (Turčiansky Svätý Martin).

A nemzet és identitás elvéből indul ki, amelyeket kontextustól függő folyamatoknak tekint.

A tanulmány hat különböző forradalmi önkormányzati szervezetet elemez a három településen. Vizsgálja az egyes önkormányzatok *keletkezésének körülményeit, a nemzethez való kapcsolódásukat* (szlovákhöz/magyarhoz), *az államhoz való viszonyulásukat* (történelmi Magyarország, Magyarország/Csehszlovákia) és *a kölcsönös együttműködés módjait*.

Az első vizsgált település Ruttká, ahol az 1918. október 26-án létrejött Munkástanács 400-500 főből álló saját fegyveres Munkásgárdával rendelkezett, és az irányítás átvétele után kiadta tíz pontból álló programját. A Jozef Balla vezette állomáskronika szerint a Munkástanács tagjait 10 magyar és 5 szlovák alkotta. Míg a történelmi Magyarországon a szociál-

demokrata pártszervezetek az Osztrák–Magyar Monarchia szétesésének idején is hűek maradtak a Nagy-Magyarország eszméhez, addig a pozsonyi Munkásújság (*Robotnícke noviny*) körül csoportosuló munkások az új csehszlovák állam létrejöttét támogatták.

Az első elemzett Munkástanács Munkástanács-tag a Budapesten született *Gustáv Apfel*, akit az állomáskronika közvetett módon magyarnak titulált, és egy másik hivatalos jelentés alapján a csehszlovák és a magyar hadsereg között zajló csatában „gyűlöletet tanúsított a mieink iránt”. A csehszlovák állam és annak hadserege ellen végzett agitációs tevékenysége miatt tizenhárom másik társával 1919. április 17-én Magyarországra kényszerült távozni. A Magyar Tanácsköztársaság megszűnése után a Munkástanács Magyarországra menekült nyolc tagjából heten visszatértek Ruttkára, köztük Apfel is, akit a pozsonyi bíróság védőerő ellen elkövetett bűncselekmény vádjával ítélt el, és bár 1920. január 13-án szabadlábra helyezték, a túrócszentmártoni főszozolgabírói hivatal kiutasította az országból.

Juraj Šťastný és *Štefan Darul'a* a Munkástanács azon tagjai közé tartoztak, akik nem hagyták el az országot. Azonban a csehszlovák hivatalok szemében a munkásfunkcionáriusok nagy része hitelét veszítette a Magyar Tanácsköztársasággal való együttműködésük miatt.

A Ruttkában működő két szlovák szociáldemokrata szervezet egyike *Juraj Šťastný* volt az elnöke. A ruttkai krónika közvetett módon szlováknak nevezi. Centralizmusa abban rejlett, hogy igyekezett segíteni a Magyarországra menekült társain.

Štefan Darul'a-t elmagyarosodott szlováknak, magyar pártinak minősítették a magyar hadsereggel szemben iránt tanúsított lojális viselkedése miatt.

Móric Bürger a helyi szociáldemokrata szakszervezet elnöke (1902–1919) leánya nyilatkozata szerint magyar nemzetiségű volt.

Jozef Pajger-t, akit 1918-ban a Munkástanács elnökévé neveztek ki és a központi Szlovák Nemzeti Tanács tagjává vált, Jozef Balla szlováknak titulálta.

A helyőrségi parancsnokság bizalmi embere, *Jozef Balla*, a szlovákok és a csehszlovák állam érdekében cselekvő szlováknak nevezte magát. Besúgó tevékenysége és a csehszlovák hivatalokkal való együttműködése miatt az egyik leggyűlöltebb emberré vált a ruttkai munkások körében.

Valószínűleg a bemutatott személyek mindegyike használta beszélte a magyar nyelvet és nemzetiségileg vegyes közegben mozgott, ezért lehetséges, hogy a különböző történelmi források eltérő nemzeti identitást tulajdoníthatnak nekik.

A csehszlovák hadsereg második bevonulása után (1918. dec. 7.) indult meg Ruttkából az első tömeges elvándorlás, és ekkor nyilvánult meg az első tömeges pozitív visszhangja a csehszlovák állam létrejöttének.

A túrócszentmártoni Szlovák Nemzeti Tanács a ruttkai származású evangélikus lelkészt, Andrej Mihalt bízta meg a ruttkai helyi Szlovák Nemzeti Tanács megalapításával. 1919. december 15-ére szlovák népgyűlést szerveztek Ruttkára, amelyre kizárólag a szlovákokat várták el. A népgyűlésre más településekről is érkeztek résztvevők. Magán a demonstráción egyetlen ruttkai polgár sem vett részt. A rendezvény szónokai támogatásukról biztosították a csehszlovák államot, és a ruttkai polgárokhoz nem kevés kéretlen, kritikus és egyáltalán nem hízelgő beszédet címeztek.

A második vizsgált településen, Túrócszentmártonban, a központi (össz-szlovák jellegű) Szlovák Nemzeti Tanács 1918. október 30-án jött létre az egész szlovák nemzet közös érdekeinek védelmében és képviselőként. Helyi változata a Szlovák Nemzeti Gárdával egyetemben november 3-án alakult meg. A Gárdát gárdát megalakulása pillanatától támogatták a helyi magyar hivatalok és a módosabb polgárok is.

Összehasonlítva a ruttkai Munkástanácsot a központi Szlovák Nemzeti Tanáccsal, megállapítható, hogy a Munkástanács olyan helyi intézmény, amely önmagáért áll ki, ezzel szemben a Szlovák Nemzeti Tanács olyan központi intézmény, amely a szlovák nemzetet képviseli.

Túrócszentmártonban a magyar identitású lakosság önállóan szerveződött. Az 1818. november 4-én megalakult helyi Magyar Nemzeti Tanács élén gróf Révay László és Záthurecky Miklós alispán állt. A szervezet nyilatkozatában egyértelműen hangsúlyozta a történelmi Magyarország egységét, határainak megváltoztathatatlanágát, melynek keretén belül a szlovákoknak autonómiát biztosítanak. Bár a Szlovák Nemzeti Tanács hivatalosan nem ismerte el a magyar identitású lakosság egyéni képviselőinek létezését a szlovákok által lakott területeken, a valóságban mégis intenzív együttműködés kezdődött a helyi (még mindig magyar) hivatalokkal.

A harmadik vizsgált településen, Szucsányban, elsőként a Polgári Gárda jött létre, majd ezt követően alakult meg a Szlovák Nemzeti Tanács. A magyarosítási tevékenységgel vádolt Bartolomej Jelinek jegyző a deklaráció kinyilvánítása után az aljegyzővel együtt menekülni kényszerült. Az 1918. november 5-ről 6-ra virradó éjszaka a szabadság forradalmi hevéből feltűzelve egyes szucsányi lakosok számos zsidó üzletet fosztottak ki. Maga a Szlovák Nemzeti Tanács szucsányi szervezete 1918. november 17-én az istentiszteletet követő gyűlésen állt össze: elnöke a helyi katolikus pap, Ján Uhrín lett, tagsága tíz katolikus és tíz evangélikus földművesből és 10-12 munkásból álltak össze.

A szerző három forradalmi önkormányzati típust (Szlovák Nemzeti Tanács, Magyar Nemzeti Tanács, Munkástanács) és azok fegyveres szervezeteit vizsgálta, elemezve azok deklarációit és bemutatta e szervezetek képviselőit.

Császári Éva

Generációs lázadás a szocialisták között a táborban 1900 és 1920 között

Fasora, Lukaš: Generační revolta v socialistickém táboře v letech 1900–1920. = Český časopis historický. 110. r. 2012. 2. no. 288–317. p.

A szerző a 20. századi társadalmi és kulturális konfliktusok legjelentősebb mozgatórugójának a generációs konfliktusokat tekinti.

Az ún. generációs módszer őshazája Németország. A kutatási módszer alapjául négyféle forrástípus szolgált: a szocialista, ill. más politikai táborok sajtótermékei, az országos hatókörű politikai hivataloknak az ifjú radikálisokról összegyűjtött feljegyzései, a szocialista pártok archív forrásai és az egykori ifjúsági mozgalmak kiemelkedő egyéniségeinek visszaemlékezései, biográfiai hagyatékaik.

A kutatási módszer Karl Mannheim *Das Problem der Generationen* (1927) című alapművére támaszkodik, amely szerint a 20. századi európai társadalomban a generációváltásokat az ifjú generáció specifikus világlátása, a közéleti események egyedi interpretálása, álláspontjuk, értékrendjük elfogadtatásának igénye okozta.

A szocialista ifjúságnak a klerikalizmushoz és a militarizmushoz való viszonyában az 1900–1920-as években a közéletben szerepet vállaló generációkkal összefüggő társadalmi és kulturális változások okai kerülnek nyilvánosságra.

A hadseregnek és az egyháznak a közéletre gyakorolt hatása a Habsburg Birodalomban a demokrácia egyéni felfogását jelképezi. A két intézménynek a politikai szférán és a különleges törvényi előírásokon kívül való helyezése a hatalmi kompromisszum kulcspontját képezte, amelyet maga Ferenc József császár a birodalom legfejlettebb nemzeteinek polgári elitjeivel kötött meg.

A 19. század 90-es éveiben jelennek meg először a demokrácia fent említett felfogásával kapcsolatos elégedetlenség jelei az ifjú értelmiség körében.